

LO GRINHON

LA GAZETA DAU VIVARES D'EN
NAUT

N° 24 PRIMA DE 96

SOMARI

- 1-Veiquià lo gentil mes de mai
- 2-Informacions
- 3-La Montgolfiera o la fin dau mond
- 4-Lo darreir sòl
- 5-Mòts croisats
- 6-Lait, burre e fromage
- 7-Los escargòts a l'aigreta
- 8-Chançon

LO GRINHON es la gazeta de l'associacion occitana "PARLAREM EN VIVARES" de vès ANONAI. Es mandat a tots los aderents.

Per lo receure, mandar 50 F a:

LO GRINHON

Lo Petit Avanon

07370 OZON

Faire lo chèc a l'ordre de **PARLAREM EN VIVARES**
Las adesiions partan dau 1° de Janvièr e s'achaban lo 31 de Decembre.

VEIQUIA LO GENTI MES DE MAI

Lo Grinhon a encara un pau tarjat. Coma un rat-teulanhier, esperava que l'ivern s'achabèsse per s'esvelhar completament. Iura aqu'es fait, comença de se bolicar.

Es anat a l'assemblaã generala de **PARLAREM EN VIVARES**. A vegut qu'aquò se bolicava mai : i a totjorn de mond que vòlon desfendre nòstra linga e nòstra cultura. Conaissetz la chançon de La Marion que se'n vai au molin : "Lo mes de Mai, lo mes d'Abrieu, Tota bestia chanja de pieus...". E ben! lo bureu de nòstra associacion a fait quò meme. Los ancians son encara aquí, ia de noveus e tot aquel mond s'es eschanjat los ròtles per dire de pas faire totjorn la meme veiaa e de laisser bofar aqueles que tiravan la charreta depuei un brava moment. An ben ganhat lo dret de se faire tirar a lhur torn.

Mas la charreta s'arresta pas. Los projèts mancan pas, lo Grinhon ò vos dira tot dins los numeròs que vendran.

En esperant, trovaretz de que legir quora seretz guechits de jardinar, qu'aqu'es ben lo moment de se li botar. Per cultivar mai vòstra linga, auretz una istoira de Paul Paya per descuvrir son liure, si aqu'es pas encara fait. Coma totjorn, Marie conta sos sovenirs e, aquesta fes, nos parla mai de la fabricacion dau burre. Achabarem daube la tradicionala chançon que nos menara, coma Paya, ès Sant-Agreve.

Bona lectura e Jocamai...

**RENCONTRES MUSIQUES ET
DANSES TRADITIONNELLES EN
ARDECHE**

Du samedi 8 juin (10h) au dimanche 9 juin
(12h) à **BEAUVENE** 07190

Stages (accordéon, violon, danses)

Conférences (la musique traditionnelle
en Ardèche du début du XIXe siècle à nos
jours)

Veillée (chansons)

Bal traditionnel

Nòstres chantaires e contaires
seran aquí per la velhaa. Los
musicians de Per Dançar joaran per
lo bal. Aquò serà l'occasion de
rencontrar de mond que
s'interessan a una part importanta
de nòstra cultura : la musica e la
dança, e de faire conaïsser çò que
fasem de nòstre latz (cassetas,
velhaa...).

Renseignements:

Rencontres Ardèche, Colette Coquard
31 rue Auguste Clément, 07600 VALS.
Tel. 75 94 66 30

PER LEGIR L'OCCITAN

Si vous connaissez un peu la langue, lire à
haute voix, il ne doit pas y avoir beaucoup
de difficultés. Gardez votre prononciation.

Quelques éléments :

a en fin de mot se prononce : o

luna = *luno*

o = ou ex. **lo lop** = *lou lou*

cocorda = *coucourdo*

ò = o **pòrta** = *porto* **pibòla** = *pibolo*

u = u comme en français ex. **figura** = *figuro*

nh = gn ex. **montanha** = *mountagno*

lh = ill ex. **pallha** = *paillo* **filha** = *fillo*

LO BUREU DE PARLAREM

Lo conseilh d'administracion a elegit:

President: Marc Nouaille

Vici-President: Gerard Betton

Tresorier: André Duclaut

Tresoriera-adjunta: Hélène van der Beken

Secretària: Huguette Betton

Secretària-adjunta: Odette Audras

Tot aquel mond n'a pres per dos ans
coma es prevegut per los statuts de
l'associacion.

Parlarem en Vivarès a publié :

Ièu savo una chançon - Chanteurs de langue
occitane du Haut-Vivarais - Atlas sonore
Rhône-Alpes N°1 (en occitan et en français),
1 cassette + livret (épuisé)

Haut-Vivarais - Chanteurs de langue
occitane du Haut-Vivarais - Atlas sonore
Rhône-Alpes N°5 (en occitan et en français),
1 cassette + livret : 90F

J.Cl. Foret "La Peira d'Asard" roman, en
édition bilingue Français - Occitan - (A Tots
- OC/OÏL & Parlarem en Vivarès) : 100 F

Marc Nouaille : *Coma quò* - 12 chansons,
(occitan), 1 cassette : 70F

Paul PAYA Folklore d'Ardèche - Contes,
anecdotes et fariboles de la région de Saint-
Agrève, en occitan (graphie de l'auteur) et en
français, illustré, textes occitans traduits,
Réédition : 85F

Lo Grinhon - *La gazeta dau Vivarès d'en
naut* - bulletin de l'association, paraît 4 fois
par an (8 pages). Abonnement : 50 francs
Les 20 premiers numéros sont encore
disponibles : 4 numéros : 50 f.

Commander à : **Parlarem en Vivarès,**
Marguerite Granger, Clémencieux, 07430

LA MONTGOLFIERA O LA FIN DAU MOND

Nous avons extrait cette "faribole" du livre de Paul Paya : Folklore d'Ardèche*. L'auteur ne disposait pas, à son époque, d'un système de graphie cohérent. Malgré cela, ses textes nous apportent un témoignage précieux au niveau du vocabulaire. Paul Paya écrivait tel qu'il entendait. Nous avons transcrit son texte en graphie classique qui permet à chacun de lire avec sa propre prononciation.

Doncas, lo gròs Jove da Mesfrescha, copava son blat aube son meissonier. Aqueste, tot d'un còp, fai a Zidòra : "Vèi quanta bola au cial, sus lo chastèl de Devesset!
- Ai! paura! Quò es surament una estela portant un angèl. Ven allumar lo fuòc e brular los encredules. L'Apocalipsa dis : "*Il viendra juger les vivants et les morts.*"

Zidòra possèt un grand brame per avertir lo vilage : "Da janolhs tot lo mond e preiatz. L'angèl es aquí!..."

Tot lo mond era en transia : los enfants ploràvan, las femnas tremblàvan, los òmes guinchàvan, los chins japàvan. L'òm dis ben, mes merir si viste, e se veire busclar, quò es pas dròle!

Lo jornalier qu'espinchàva çò fai : "L'estela nos ven dessus e d'abriù ; los angels an l'èr de bolicar dins lur caissa!"

Lo balon, o si preferatz, la montgolfiera, rasèt las maisons e manquèt d'agripar una teulanha. Un angèl parlèt per demandar : "*Dans quel département sommes-nous ici?*" Pas de responsa. Lo mond èran ben tròp estabosits! Lo balon passèt sus las pinhas per anar se pausar a Montrund, près dau Pònt de Sant-Agreve.

Lo meissonier fuguèt lo promier a parlar : "Quò es pas d'angèls, puisque parlàvan francès?"

Plus tard, quand espliquèran au gròs Jove, qu'un sabent d'Anonai, aviá trobat un engin per volar dins los èrs, çò fasiá : "Sapre Montgolfier vai! Qunte imaginaire que manquèt nos far virar la tèsta aube sa fotuá veiaa que planava."

Vocabulari :

Espinchar - guinchar : lorgner, regarder du coin de l'oeil . D'abriù : à toute vitesse.

Estabosit : éberlué

* Aquel liure estat coeditat per las edicions Empire & Royaume e Parlarem En Vivarès. Per comandar veire en paja 2

ISTORIA DE CHACA

Un còp i aviá de chaçaires qu'èran anat au còl de l'Escrinet, vès Privas, per lo passatge dau pijons ramièrs. E ne'n passava, ne'n passava, lo cèu èra nèir d'ausèls! Nòstres chaçaires tiràvan, tiràvan sens relambi! Avían pas lo temps de charjar! Alòrs tiràvan totjorn, charjàvan pas!

Vocabulari : Relambi : répit

Maria nos conta.....

LO DARRÈIR SÒL

Me rapèlo plus quant povio avcir d'ans, mas, qu'es sur, èro pas ben bèla per çò que ma tèsta arrivava juste au tirant de la gardaròba que, curiosa, venio de badar.

En m'estirant sus la poncha daus pès avisavo çò que i aviá dedins. Au fons, apercevio de lètras, quauquas fòtòs e per davant, aquí sos mon nas, una plaça a pauc près vida ont mos parents tenián los sòls. Restava mas qu'una pièça de monoia qu'aviá l'èr de s'einoiar tota sola. E de la prendre per me'n amuser, la virar, la tornar, la faire rolar, l'avisar. D'un latz i aviá una tèsta, de l'autre un chiffre que pòvo pas vos dire, anavo pas encara a l'escòla, savio pas legir.

Defòra, lo chin que dermiá sos lo saüc se botèt a renar. Vite tornèro pausar aquele sòl que m'èro botaa a amar, sarrèro lo tirant e la pòrta de la gardaròba jamai sarraa a clau. D'un saut fuguèro afòra m'amuser per charreiras. Davant la maison juste detrès lo forn sus la tèrra aranda la sapiá mos parents arrossavan de gèrbas per las engerbeirar. Lo chin que depús un bon moment levava lo nas se botèt a japar. Aval sos lo cloton un òme sortiá dau virage e montava tot belament en s'apoiant sus un baston.

Aqu'èra un paure qu'aviá l'avertit de passar a chaa feis coma dos o tres autres en aquela epòca.

Me rapèlo de l' Elie que restava plusiers jorns un pauc pertot, cojava dins las granjas, de feis rendiá quauques petits services, amava tant lo lait, chantava eürós de vielhs refrens après, quand aviá begut son saule.

Passava mai la Paulina, una femna de vès Sant Bonèt, veniá los iverns cherchar son

pan per çò qu'arrivava pas a viure tot l'an dins sa petita fèrma.

La Maria, ila, èra dau país. Me la rapèlo encara aube son large chapèl, sas lonjas ròbas. Franc simpla mas pas mauvèsa la paura, amava tant la sopa, disiá gaire e s'arrestava pas. Portava totjorn un sac en piaç plen de morselons florits de vaissèla cassaa, apelava aquò sos sòls. Quand pesavan tròp ne'n versava un pauc au bòrd daus chamins.

I aviá encara lo Pèire que tot joèine aviá perdut la tèsta. Corriá a pè-deichauç mème l'ivèrn. Voliá se faire curat, cherchava de sòls per se faire bàtir una gleisa, chantava "Alléluia" per nos mostrar que saviá dire la messa.

Resta Pinatel, savo plus si aqu'èra un faus o son verai nom. Ilo nos fasiá peur aube son baston e sa chamba de boès, gibava si aviá pas tot çò que voliá per minjar.

Enfin, dau paure d'aquele jorn me rapèlo plus lo nom, arrivat ès la maison se plantèt davant la pòrta, avanit, esperava sens ren dire.

Coma l'òm fai quand l'òm es enfant, l'avisavo sans defèci. Sos esclòts eram fenduts, petaçats aube de fiu d'aram, sos sa vesta esfataa i aviá pas de chamisa. De dessos son chapèl nèir tot bòcelat e sens riban, sortiá quauques pias de borra blancha, sa barba grisa rossèta semblava los eiriç daus chastanhièrs, sos uèlhs de vielh d'un genti blu mas tot tristes ausàvan pas avisar lo monde.

Mos parents lo faguèran rintrar e li donèran a minjar, la visita d'un paure nos fasiá jòia coma aquela de quauqu'un mai. Quand se levèt per se'n tornar, ma maire me mandèt querre lo sòl que restava dins lo tirant per lo donar en aquel òme.

Maria nos conta...(suïta)

Aquò me fasiá un pauc eimai d'obeir. L'amavo aquela pièça ! "Mas, n'aurem plus" que faguèro a mos parents. Ma maire me respondèt que lo malurós n'aviá encara mai besonh que nosautres.

Quand pausèro la pièça dins sa man ridaa e desformaa per los rúmís, lo paure, de sos uèlhs molhats, m'avisèt d'un biais qu'ai jamai eissublat. Depus aquele jorn, ai totjorn amat donar.

Sens mai pensar, tornèro afòra m'eijaucir dau temps que l'òme se'n tornava per los chamins sos los sapins.

Aquelos sovenirs los ai escrits a la memoara de ma maire que, daquetan, auríá cent ans. *L'esemple daus parents aquò marca per la viá.*

Marie Mourier - Mars 1996

Vocabulari :

A chaa fèis : de temps à autre. **Arrossar** : rassembler.

Avèrtit:habitude.

Belament-doçament - **plan**: lentement, doucement.

Cloton : replat.

Defèci - **vergonha** : honte.

Detrès : derrière.

Eijaucir (s') : s'èjouis, folâtrer, gambader de plaisir.

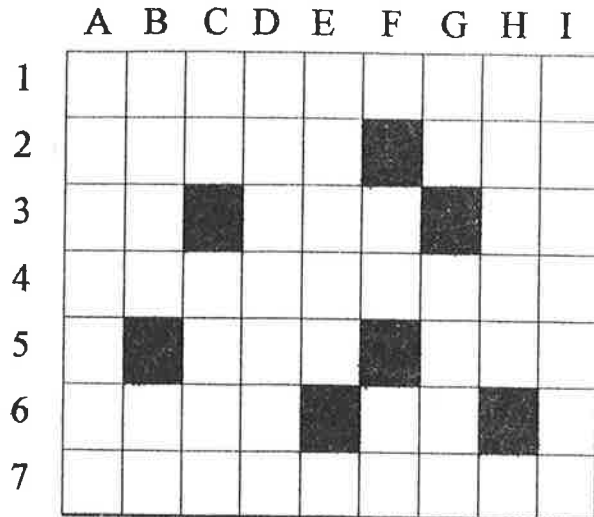
Engerbeirar : mettre en gerbier.

Faire eimai : trouver difficile, faire de la peine.

Piaç : morceau de tissu.

Sapiá (la) : Plantation naturelle de sapins.

MOTS CROISATS dau GUI

- 1- Venelle a tours, androna a Besiers
- 2- Trabalha lo chambe - Per esclara
- 3- Dins lo vent - Prestacion sociala - Metal au labò
- 4- Paraulas per rire
- 5- Setèna grèca - L'armaa dau rei
- 6- Nurriguèt Romulus - Adreça pròcha
- 7- Biais per se protejar

- A- Parmentier disiá pas coma aquò
B- Ronchona - Notacion musicala
C- Rei sens testa - Es dins la luna
D- Enervar
E- Dança de Riò
F- Victima d'una vacharia - Acamp de kepis
G- Nueit neira - Amor de Birmingham
H- Paisages saharians
I- Sentiment nòble e doç

Vocabulari :

Androna - **charreira** - **charreiron** : impasse, ruelle

Acamp - **achamp**- **assemblaa** : réunion

LAIT, BURRE E FROMAGE EN ARDECHA NAUTA

Lo Grinhon a demandat a Marie Mourier de li contar los biais de passar dau lait au burre e au fromage.

De mon époque, dans notre région, toutes les exploitations agricoles disparues aujourd'hui n'étaient pas de grande importance. Dans chaque ferme, on utilisait le lait de quelques vaches et chèvres à la fabrication du beurre, des tomes aigres, du sarassou, des tomes douces...

"Soliá, dins nòstra contraa, las fèrmas èran de pauc d'importança. Dins chacuna s'utilisava lo lait de quauquas vachas e de quauquas chiauras.

Lo lait de vacha per lo burre, las tomas agras de minjar lo ser en salada daube d'uile de chòl, lo sarasson, las formas.

Lo lait de chiauras per las tomas doças que ne'n fasián puèi, de picaudons.

LO BURRE

De suite après la tiraa, passavan lo lait e si avián pas d'esgimosa, lo plaçavan dins de bichas que renjavan puèi dins un caire, l'estiu a la cava, l'ivern a la cueisina, per donar lo temps a la gima de ben se dépausar a la surfaça. La duraa dependiá de la temperatura, mas faliá mai d'una jorna.

Tota la semana, acampàvan la gima a la surfaça de las bichas per la conservar dins una granda bicha : la burreira.

Fasián lo burre lo jorn davant aquelo dau marchat. Versavan lo contengut de la burreira dins la barrata o lo batòr a pichet e lo temps necessari, de còp mai d'una ora, viràvan la manivèla de la barrata o batián la gima en levant e rabaissant lo manche dau pichet.

Si lo temps èra aurajós o si la gima èra pas pro freda, lo burre preniá tròp vite. Èra, alòrs, sens color, mens lord, mens perfumat, tròp mol e ben mau aisat a botar en mota. Èra pas gaire paiat, si arrivàvan de

lo vendre ! Apelàvan aquò de burre merfondut.

Adoncas quora lo burre èra franc pres e separat de la laitaa, lo sortián de la barrata, lo lavàvan a l'aiga freda, lo depausàvan puèi, sus una larja plancheta reservaa en aquel usage. Daube una altra plancheta mai estreita lo tassavan en tapant dessus e autorn per fenir de lo desbarrassar daus restas d'aiga e de laitaa e li bailar una fòrma ronda o carraa, selon l'idèia ...

Lo pes d'aquela pomèla variàva de quauques grames a quauques quilòs selon coma las bestias avián de lait. L'ivern, quand èran nurrts au fen, lo lait aviá melhor gost mas lo burre èra mens colorat. A la prima e en estiu quand èran a l'erbage, èra lo contrari.

La mota de burre achabaa, la merlicavan daube de petitas veiaas de boès exprès. Fauta d'aquelas besonhas, una forchèta o la poncha d'un cotèl fasián l'afaire. Povian variar las decoracions en fabricant, chaqua semana una mena de tampon daube una trifòla cruá copaa au meitan.

La mota de burre ben decoraa, restava plus que d'anar la vendre au marchat. En estiu, la pleiàvan dins un linge trempat d'aiga frescha. Entoravan puèi tot aquò, de fuèlhas de chòl o de chastanhièrs, per que lo burre fondèsse pas en chamin.

Encuèi, la fabricacion de burre a la ferma es franc abandonaa."

Vocabulari : Bicha : jarre, pot de grès à 2 anses pour le lait. Burreira : grande jarre dans laquelle on conserve la crème jusqu'au jour de faire le beurre. Esgimosa - escremosa : écrémeuse. Gima : crème du lait. Laitaa : petit lait. Mena : sorte. Merlicar : orner de motifs en creux, enjoliver.

LOS ESCARGÒTS A L'AIGRETA

*"Limaça, carcassa !
Montra me tas banas
o te tuo"*

Acampar los escargòts un jorn de plòia ; los ensarrar dins un banaston daube quauquas branchas de frigolèta e los laissar junar durant una desena de jorns.

Los lavar sonhosament dins plusors aigas. Los botar dins una ola, los cubrir d'aiga adicionaa de sau e de vinagre. Ajotar una ceba picaa de 4 clavèls de giròfle, 4 fuèlhas de laurièr, 2 branchilhas de frigolèta. Far bolhir. Laissar cuire 45 minutas. Esgotar. Descauquilhar daube una agulha. Fau pas garar lo tortilhon nègre qu'acqu'es lo fetge.

- 4 dotzenas d'escargòts gròs o mai se son pichòts
- 100 gramas d'aigreta
- 1 punhaa de persil
- 2 venas d'alhet
- 1 pastenalha
- 100 gramas de jambon cru
- 8 fialats d'anchòias a l'òli d'oliva
- 4 culhièraas a sopa d'òli d'oliva
- 1 culhièraa a sopa de farina
- 1 bòle de bolhon "tòt fait" (1 tablèta de bolhon de pola deleiaa dins d'aiga chauda)
- 6 culhièraas a sopa de crèma frescha
- sau e pebre
- 4 crostas en pasta fulhetaa (per bochaas a la reina)

. Chaplar ensems l'aigreta, lo persil, l'alhet, la pastenalha, lo jambon, los fialats d'anchòias.

. Dins una coquèla botar l'òli d'oliva, i far revenir lo chapladis en borlant ben. Saupodrar de farina, banhar daube lo bolhon, salar pas gaire, pebrar, ajotar los escargòts, laissar gargatar 30 minutas. Ajotar la crèma frescha.

. Laissar fresir un momenton, botar puèi, dins las crostas.

. Passar 12 minutas au forn (170°) e servir.

Lucèta Rochièr

Vocabulari : Banaston - balaston = petit baquet. Aigreta - auselha = oseille. Frigolèta = thym. Pastenalha - racina = carotte. Gargatar = bouillonner.

Mòts Croisats

1- Treisanda / 2- Roira- Lum / 3- In- Rmi- Ni / 4- Faribòlas / 5- Eta- Ost / 6- Lova- Ev / 7- Aparament
A- Trifòla / B- Rona- Op / C- Ei- Reva / D- Irritar / E- Samba / F- Io- Em / G- NL- Love / H- Dunas / I-

Lo Cheylard

(sur l'air de Cadet Roussel)

Si coneissetz pas lo Cheylard (bis)
Ièu ne'n sio fier, i sio brolhat (")
Ei vrai que sio pas difcil
Sio brolhat a la bassa vila
Mon dièu pr'aquò pasmens
I sièm brolhats, i restarem.

Qu'ei un quartier ben mesprisat (bis)
Mas qu'ei lo mai organisat, (")
I a un lavoir ò l'aiga pissa
I a mai una granda bastissa
Mon dièu pr'aquò pasmens
I sièm brolhats, i restarem.

Sio anat qu'un còp a Privas (bis)
Mas quand i vòuguèro arribar (")
Me diguèro : "fotrau d'imbecil,
Torna te vite a ta bassa vila !"
Mon dièu pr'aquò pasmens
I sièm brolhats, i restarem.

Ara que sio revengut (bis)
Lo diable me ne'n sortirà plus, (")
Ni mai per la plaça dau Serre
Ò lo castèl de Gasteferre
Mon dièu pr'aquò pasmens
I sièm brolhats, i crebarem.

Chanson recueillie auprès de son grand-père
par **Marianne BEGNIS**
élève de 3° au collège A. Cotte de Saint-Vallier